

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Печко Лейла Петровна – доктор философских наук, профессор, ведущий научный сотрудник Института художественного образования РАО.

Круг научных интересов: художественно-эстетические вопросы современного образования.

УДК 378.147:78

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Тетяна ПЛЯЧЕНКО (Київ, Україна)

У статті охарактеризовано особливості професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на засадах компетентнісного підходу. Наведено дефініцію фахової компетентності учителя музичного мистецтва. Окреслено професійні компетенції та чинники, які забезпечують успішність оволодіння ними.

Ключові слова: вчитель музичного мистецтва, професійна підготовка, компетентнісний підхід, професійні компетенції, фахова компетентність.

В статье охарактеризованы особенности профессиональной подготовки будущего учителя музыкального искусства на принципах компетентностного подхода. Определены составляющие профессиональной компетентности учителя музыкального искусства, а также факторы, обеспечивающие успешное овладение специальными компетенциями.

Ключевые слова: учитель музыкального искусства, профессиональная подготовка, компетентностный подход, профессиональные компетенции, профессиональная компетентность.

The features of professional preparation of future music and forming of their professional qualities masters are exposed in the article. The constituents of professional competence of music master are exposed (socially-personality, scientific, general-professional, special musical). The special musical jurisdictions consist of musically-theoretical, vocally-choral, musically-instrumental, musically-informative and technological. The objective and subjective factors of forming of the special jurisdictions of music master are certain. The role of teachers of higher educational establishments is certain in professional preparation of future music masters.

Keywords: teacher of music, professional preparation, competent approach, professional jurisdictions, professional competence.

Постановка проблеми. Модернізація вітчизняної системи освіти здійснюється з дотриманням вимог Болонської декларації та передбачає

упровадження у професійній підготовці майбутніх учителів компетентнісного підходу, що дає змогу: а) привести у відповідність результати освіти до потреб ринку праці; б) формувати, розвивати й удосконалювати комплекс соціально-особистісних і професійно-педагогічних компетентностей студентів; в) виробляти у майбутніх учителів особистісну педагогічну концепцію та авторську технологію професійної діяльності.

Реалізація компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва має свої особливості, які зумовлені специфікою організації навчального процесу на мистецьких факультетах та змістом фахової підготовки студентів музично-педагогічної спеціальності.

Аналіз досліджень і публікацій. Упровадження компетентнісного підходу у вітчизняній системі вищої освіти здійснюється з дотриманням вимог, сформульованих у Болонській декларації (програма «Tuning» [4]), нормативних документах Міністерства освіти і науки України [2, с. 3], вітчизняних і зарубіжних науково-педагогічних дослідженнях (Г.Беленька, Н.Бібік, Л.Вашенко, В.Гузеєв, А.Дахін, В.Журавський, М.Згуровський, Н.Кузьміна, О.Локшина, А.Маркова, О.Овчарук, Л.Паращенко, О.Пометун, І.Родигіна, О.Савченко, С.Сисоєва, С.Трубачева, Л.Хоружа, А.Хуторської та інші). Окремі аспекти формування фахових компетентностей майбутнього вчителя музики стали предметом наукових досліджень таких науковців, як О.Горбенко, М.Михаськова, Н.Мурована, І.Полубоярина, Є.Проворова, Н.Цюлюпа та інші. Проте проблема упровадження компетентнісного підходу у професійній підготовці вчителя музичного мистецтва за вимогами нових галузевих стандартів ще не знайшла належного обґрунтування в науковій літературі, що й визначило актуальність цієї статті.

Мета статті – визначити особливості професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на засадах компетентнісного підходу; окреслити компетенції, володіння якими забезпечує фахову компетентність учителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Реалізація компетентнісного підходу здійснюється на всіх етапах професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва – у визначенні мети і змісту, здійсненні процесу та виявленні результату.

Метою професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є формування фахової компетентності студентів у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Зміст професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах університетської освіти регламентується нормативними документами (освітньо-професійна програма, навчальний план спеціальності «Музичне мистецтво»); конкретизується у навчальних і

робочих програмах з дисциплін нормативної та варіативної складових навчального плану; доповнюється навчально-методичним забезпеченням (підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, різноманітний дидактичний матеріал, методичні рекомендації, засоби діагностування якості підготовки студентів тощо).

Процес професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснюється відповідно до навчального плану спеціальності. Він містить теоретичну і практичну складові (теоретичне навчання, практики); реалізується у навчальній, виробничій (педагогічній) та концертно-виконавській діяльності студентів у колективній, груповій та індивідуальній формах; набуває професійного спрямування на заняттях музично-теоретичних, інструментально-виконавських та вокально-хорових дисциплін; передбачає вивчення блоку дисциплін з обраної студентом додаткової спеціалізації; забезпечується професорсько-викладацьким складом загальноуніверситетських кафедр (дисципліни циклів гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової, психолого-педагогічної підготовки) та спеціалізованих кафедр (музично-теоретичних, інструментально-виконавських, вокально-хорових тощо).

Процес професійної підготовки студентів спрямований на кінцевий *результат* – формування фахової компетентності випускника.

Фахова компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва є показником його готовності до виконання професійних функцій, визначених в освітньо-кваліфікаційній характеристиці (дослідницька, проектувально-конструкторська, організаційна, управлінська, технологічна, контрольна, прогностична, технічна), які реалізуються у процесі виконання типових задач діяльності [3].

Фахова компетентність характеризує здатність застосовувати в нових умовах набуті за час навчання знання, уміння й досвід музично-педагогічної діяльності; інтегрує загальнопрофесійну та спеціалізовано-професійну компетентності; виявляє рівень володіння фаховими компетенціями відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя музичного мистецтва та визначається у процесі державної атестації студентів.

В освітньо-кваліфікаційній характеристиці фахівця відповідно до вимог нового галузевого стандарту [3] визначено *групи компетенцій*, володіння якими забезпечує успішність професійної діяльності. До них віднесено соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні та професійні (загальнопрофесійні, спеціалізовано-професійні) компетенції. Слід зазначити, що змістове наповнення кожної з цих груп компетенцій формується залежно від напрямку підготовки фахівця.

До загальнопрофесійних компетенцій ми відносимо: базові уявлення про основні закономірності й сучасні досягнення педагогічної науки та музичного мистецтва; знання й дотримання вимог до професійної

діяльності вчителя музичного мистецтва; знання змісту шкільної програми з музичного мистецтва; володіння навчальним музично-теоретичним матеріалом та репертуаром для слухання (сприймання) музики й вокально-хорової роботи з учнями різних вікових груп; знання та застосування на практиці наукових принципів навчання, виховання й розвитку учнів засобами музичного мистецтва; володіння методикою музичного виховання школярів, здатність реалізувати на практиці основні методи навчання музики й розвитку музичних здібностей учнів початкової та основної школи; здатність організувати музично-творчу діяльність школярів на уроках музичного мистецтва та в позанавчальний час (у проведенні загальношкільних виховних і мистецьких заходів, на заняттях учнівських музичних колективів – вокально-хорових, музично-інструментальних, фольклорних груп, естрадних гуртів тощо); уміння поєднувати різні форми музичного навчання і виховання (індивідуальну, групову, колективну) у процесі формування й розвитку творчих здібностей, ціннісних орієнтацій, естетичного досвіду та морально-етичних якостей школярів; здатність до ділової і творчої комунікації у навчальній та позанавчальній діяльності із застосуванням спеціальної музичної термінології, вербальних і невербальних засобів і прийомів; уміння реалізувати набуті за час навчання у вищі фахові знання й навички у власній музично-виконавській та культурно-освітній діяльності; здатність до самовдосконалення (музично-виконавського, науково-методичного) засобами самоосвіти й самоорганізації, самоаналізу й самокоригування.

Спеціалізовано-професійні компетенції ми згрупували у такий спосіб:

- музично-теоретичні (здатність використовувати знання з історії та теорії музики, сольфеджіо, гармонії, поліфонії, аналізу музичних творів у процесі формування в учнів музично-слухового досвіду, елементарних музично-теоретичних знань, розуміння стильових і жанрових особливостей музичного мистецтва);
- вокально-хорові (здатність застосовувати власні вокально-виконавські навички на уроках музичного мистецтва та заняттях учнівських вокально-хорових колективів);
- володіння методикою формування й розвитку дитячих голосів, методами репетиційної роботи в учнівському хорі та вокальному ансамблі, навичками хорового диригування та читання партитур);
- інструментально-виконавські (вільне володіння музичним інструментом; володіння методикою навчання гри на музичному інструменті; здатність виконувати функції керівника й концертмейстера учнівських музичних колективів та здійснювати концертно-виконавську діяльність);
- музично-інформаційні і технологічні (володіння сучасними музичними інформаційними технологіями; здатність до самостійного пошуку музичного матеріалу в мережі Інтернет, репертуарних збірках,

навчально-методичних посібниках; застосування знань з основ комп'ютерного аранжування та елементарного звукозапису; здатність працювати з мікрофоном та звукопідсилювальною апаратурою).

Успішність формування фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва залежить від об'єктивних і суб'єктивних чинників.

До об'єктивних чинників ми відносимо:

- навчально-методичне забезпечення та наповненість бібліотечних фондів університету (у тому числі й нотною літературою);
- рівень кореляції змісту загальнопрофесійної підготовки студентів із змістом фахової діяльності вчителя музичного мистецтва;
- умови для творчої самореалізації, інтелектуального, естетичного й духовного розвитку студентів у процесі навчальної, наукової та концертно-виконавської діяльності;
- матеріально-технічну базу вищого навчального закладу (навчальні корпуси, комп'ютерні класи, музичні інструменти, звукопідсилювальна апаратура тощо).

Суб'єктивними чинниками формування фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва ми вважаємо:

- природні музичні здібності студента;
- індивідуальні психологічні особливості студента і викладача;
- рівень доуніверситетської музичної підготовки студента;
- прагнення студента до самовдосконалення;
- професіоналізм та функціональну спроможність викладача (готовність формувати у студента не окремі вузькоспеціальні знання, уміння й навички, а фахові компетентності).

Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки має свої *особливості*. Вони полягають у тому, що заняття з музично-виконавських дисциплін (основний музичний інструмент, додатковий музичний інструмент, хорове диригування, постановка голосу, акомпанемент та імпровізація) проводяться в індивідуальній формі. Тому формування спеціалізовано-професійних компетенцій здійснюється з дотриманням індивідуального підходу за індивідуальною навчальною програмою відповідно до музичних здібностей та рівня доуніверситетської підготовки студента. А в навчальних музично-творчих колективах (вокально-хорових, музично-інструментальних) беруть участь студенти різних курсів. Оцінювання навчальних досягнень студентів з музично-виконавських дисциплін здійснюється не одним викладачем, а компетентною комісією у процесі відкритого публічного виступу на заліку, екзамені, державному іспиті.

Реалізація компетентнісного підходу у професійній підготовці студентів музично-педагогічної спеціальності здійснюється на теоретичному і практичному рівнях.

На теоретичному рівні на компетентнісних засадах розроблено комплекс документів для ліцензування та акредитації спеціальності «Музичне мистецтво», у тому числі освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма та засоби діагностування якості підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів. Викладачами фахових дисциплін систематично оновлюються робочі та навчальні програми відповідно до вимог галузевого стандарту, публікуються наукові праці (монографії, статті), навчальні та навчально-методичні посібники, методичні рекомендації та різноманітний дидактичний матеріал. Проблеми впровадження компетентнісного підходу обговорюються на наукових і науково-практичних конференціях, методологічних семінарах, засіданнях випускових кафедр, під час обговорення відкритих занять і майстер-класів тощо. Важливим аспектом реалізації компетентнісного підходу є розроблення критеріїв оцінювання рівня фахової компетентності учасників конкурсу «Учитель року» номінації «Музичне мистецтво», колишніх випускників мистецьких факультетів (інститутів).

На практичному рівні компетентнісний підхід реалізується у процесі:

- а) опанування студентами музично-теоретичних, інструментально-виконавських та вокально-хорових компетенцій на заняттях з фахових дисциплін;
- б) формування у студентів досвіду музично-педагогічної та концертно-виконавської діяльності засобами виробничої (педагогічної) практики та участі в мистецьких акціях і проектах, міжнародних і всеукраїнських музичних конкурсах і фестивалях.

Упровадження компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва є суперечливим процесом і має певні проблеми. Вони полягають у тому, що:

- у викладанні дисциплін гуманітарного, соціально-економічного, природничо-наукового та психолого-педагогічного циклів недостатньо враховується специфіка фахової діяльності вчителя музичного мистецтва;
- існує неузгодженість між робочими програмами з фахових дисциплін (в яких передбачене формування у студентів вузькоспеціальних знань, умінь і навичок) та освітньо-професійною програмою спеціальності (в якій визначені компетенції як здатність і спроможність виконувати певний вид фахової діяльності);
- рівень виконання студентами шкільного пісенного репертуару на державному екзамені з методики музичного виховання є значно нижчим, ніж рівень виконання програм з основного музичного інструменту, постановки голосу, хорового диригування, що свідчить про несформованість у студентів фахово необхідної компетенції – навичок комплексного виконавства (одночасний спів під власний акомпанемент з елементами диригування);

- засвоєння навчального матеріалу з музично-теоретичних дисциплін ускладнюється через різний рівень доуніверситетської підготовки студентів;
- у викладанні музично-теоретичних і методичних дисциплін недостатньо використовуються електронні навчальні курси.

Подолання означених суперечностей рекомендуємо здійснювати шляхом:

а) оновлення змісту навчальних дисциплін і практичної підготовки студентів з урахуванням компетентнісного підходу відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики вчителя музичного мистецтва та освітньо-професійної програми спеціальності «Музичне мистецтво»;

б) розроблення на компетентнісних засадах змістової частини поточного й підсумкового оцінювання навчальних досягнень студентів відповідно до вимог галузевого стандарту – за рівнем сформованості певних фахових компетентностей (а не окремих знань, умінь і навичок);

в) розроблення викладачами електронних навчальних курсів та їх сертифікації для фахової підготовки студентів спеціальності «Музичне мистецтво»;

г) активізації профорієнтаційної роботи кафедр щодо набору вступників на спеціальність «Музичне мистецтво» з належним рівнем загальної музичної підготовки.

Виконання поставлених завдань покладає велику відповідальність на викладачів, які здійснюють загальнопрофесійну та спеціалізовано-професійну підготовку майбутніх учителів. Від рівня їхньої фахової компетентності залежить: рівень інтелектуального, естетичного й духовного розвитку студентів; формування у студентів позитивного ставлення до професійної діяльності та прагнення до професійного самовдосконалення; усвідомлення естетичної цінності й виховних функцій музики; зорієнтованість у навчанні на ідеальну модель учителя музичного мистецтва; сформованість загальної культури та власного професійного іміджу студента.

Висновки. Отже, упровадження у професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва компетентнісного підходу уможливорює формування у студентів комплексу соціально-особистісних і професійно-педагогічних компетентностей, які забезпечують успішність фахової діяльності в середніх загальноосвітніх навчальних закладах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : колективна монографія / Н.М.Бібік, Л.С.Ващенко, О.І.Локшина, О.В.Овчарук, Л.І.Паращенко, О.І.Пометун, О.Я.Савченко, С.Е.Трубачева; під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
2. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти: Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-484 від

- 31.07.2008 [Електронний ресурс] / Мін. освіти і науки України, Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.1974.1&nobreak=1>.
3. Методичні рекомендації з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід) / Міністерство освіти і науки України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. – Київ, 2013 (нормативний документ).
4. Tuning Educational Structures in Europe // Universities' contribution to the Bologna Process: An introduction. – 2nd Edition [Electronic resource]. – Access mode to the resource: <http://www.tuning.unideusto.org/tuningeu/>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Пляченко Тетяна Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Коло наукових інтересів: фахова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

УДК 371.13:78

ІННОВАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Алла РАСТРИГІНА (Кіровоград, Україна)

У статті здійснено спробу окреслити інноваційний контекст сучасного процесу підготовки майбутнього педагога-музиканта та визначити організаційно-педагогічні умови його становлення в мистецькому освітньому просторі ВНЗ на засадах взаємообумовленості його особистісного, соціокультурного та професійно-творчого розвитку.

Ключові слова: професійна підготовка, гуманістична парадигма, мистецький освітній простір, педагог-музикант, особистісно-професійний розвиток, педагогічне сприяння, саморозвиток, творче самовираження.

В статье предпринята попытка очертить инновационный контекст современного процесса подготовки будущего педагога-музыканта и определить организационно-педагогические условия его становления в художественном образовательном пространстве ВУЗа на основе взаимообусловленности его личностного, социокультурного и профессионально-творческого развития.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, гуманистическая парадигма, художественное образовательное пространство, педагог-музыкант, личностно-профессиональное развитие, педагогическое содействие, саморазвитие, творческое самовыражение.

The article attempts to outline an innovative context the contemporary preparation of future pedagogic-musician and define organizational-